

UPOZORENJE O SADRŽAJU

*KRATKE IZMIŠLJOTINE I
DRUGI UZNEMIRUJUĆI PRIZORI*

NIL GEJMEN

Preveo
Draško Roganović

Laguna

Naslov originala

Neil Gaiman

TRIGGER WARNING

Copyright © 2015 Neil Gaiman

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Nisam siguran kako sam završio kod poštenog holivudskog agenta koji čita knjige iz ličnog zadovoljstva, ali pre osamnaest godina baš to mi se dogodilo. Još uvek mi je agent, još uvek je pošten i još uvek najviše od svega voli kratke priče. Ova zbirka pripovesti posvećena je Džonu Levinu.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Uvod.	ix
Upozorenje o sadržaju.	1
Sklapanje stolice	3
Problem sa Kasandrom	16
Dole, u moru, gde sunce sija	38
„Istina je pećina u Crnim planinama...“	42
Moja poslednja gazdarica	76
Avanturistička priča	81
Narandžasta.	86
Kalendar priča	96
Slučaj Smrti i meda	127
Čovek koji je zaboravio Reja Bredberija	149
Jerusalim	156
Klik-Klak Zvečidžak	165
Zazivanje neznačiželje	171
I plakaću, kao Aleksandar.	186

Nikoliko sati	192
Dijamanti i biseri: Bajka za malu decu.	226
Povratak Vitkog Belog Vojvode.	230
Ženski rod	243
Poštovanje formalnosti	250
Veštičja posla	253
Na <i>Reilig Ódhrain</i>	255
Crni pas	259
Napomene	305
O autoru.	309

Uvod

I. MALI OKIDAČI

Postoje stvari koje nas uznemiruju. Ali ovde nije reč o njima. Ovo se više odnosi na one prizore, reči ili ideje koje se otvore pod nama poput vratanaca u podu, te nas iz našeg bezbednog i zdravorazumskog sveta izbace na neko mnogo mračnije i negostoljubivije mesto. Srce nam u grudima preskoči jedan *ratatat* tuš doboša i borimo se da dođemo do daha. Krv nam se povuče iz lica i šaka, ostavljajući nas prebledele, bez daha i u šoku.

A ono što naučimo o sebi u tim trenucima, kad nam nešto povuče te okidače, jeste sledeće: prošlost nije mrtva. Ima stvari koje nas krajnje strpljivo čekaju u mračnim hodnicima naših života. Mi mislimo da smo nastavili sa životom, da smo ih odagnali iz uma, ostavili ih da se sasuše, da istrule, da ih odnese vetar; ali grešimo. One nas u tmuni čekaju, treniraju, vežbaju svoje najopakije napade, one oštre, snažne i bezumne udarce u trbuh, ubijaju tako vreme dok nas put ponovo ne nanese na njih.

Stvorenja što vrebaju iz naših ormana i uma većito su tu u tami, poput buđi skrivene ispod podnih dasaka i iza tapeta, a tame je mnogo, tama je nepresušna. Vaseljena ima velike zalihe noći.

Na šta nas to treba upozoriti? Svi imamo sopstvene male okidače.

S frazom *Upozorenje o sadržaju* susreo sam se prvi put na internetu, gde je ona postojala prevashodno zato da upozori ljude na linkove ka slikama i idejama koje bi mogle da ih uznemire i u njima izazovu prisećanja, anksioznost ili strah, ne bi li se takve slike i ideje lakše isfiltrirale u nizu brojnih postova, ili kako bi osoba koja ih čita bila kadra da se mentalno pripremi pre nego što se s njima suoči.

Fasciniralo me je kada sam čuo da su upozorenja o sadržaju premostila jaz koji internet razdvaja od opipljivih stvari. Najavljeno je da nekoliko koledža razmatra mogućnost da stavi upozorenja o sadržaju na književna, filmska i likovna dela, ne bi li upozorili studente na ono što ih u njima čeka, pa me je ta ideja istovremeno i pridobila (naravno da biste želeli da ljudima koje bi neke stvari uznemirile stavite do znanja da ih nešto može uznemiriti) i svojski zabrinula: dok sam pisao strip *Sendmen*, koji je izlazio u mesečnim sveskama, svaka epizoda je nosila upozorenje koje je svetu obznanjivalo da je to *Namenjeno odraslim čitaocima*, što je meni delovalo sasvim mudro. Potencijalnim čitaocima je stavljeno do znanja da nije u pitanju dečji strip, te da možda sadrži uznemirujuće prizore i ideje, ali nagoveštava i to da ste, ako ste odrasli (šta god to uopšte značilo), prepušteni na milost i nemilost sadržaju. A ako u njemu nađu nešto što ih uznemiri, što ih je uzdrimalo ili navelo na misli koje nikada ranije nisu imali, smatrao sam da su za to sami odgovorni. Odrasli smo ljudi, i sami biramo šta ćemo čitati a šta ne.

Mislim da ono što čitamo kao odrasli treba čitati bez ikakvih upozorenja ili opomena, izuzev možda onog „ulazite na sopstveni rizik“. Moramo sami da otkrijemo šta je fikcija, šta ona znači baš nama lično, to iskustvo koje neće biti ni nalik ničijem tuđem poimanju priče.

Mi gradimo priče u sopstvenoj glavi. Uzimamo reči i dajemo im moć, te gledamo kroz tuđe oči i vidimo, osećamo, ono što drugi vide i osećaju. Pitam se: *Da li su izmišljotine bezbedna mesta? A zatim se zapitam: Da li bi trebalo da budu bezbedna mesta?* Postoje priče koje sam čitao u detinjstvu za koje sam pozeleo, nakon što sam ih pročitao, da nikada nisam naišao na njih, jer za njih nisam bio spreman, jer su me uznemirile: behu to priče pune beznađa, u kojima su ljudi bili osramoćeni, ili čak sakaćeni, u kojima su odrasli bili ranjivi, a roditelji nisu bili ni od kakve pomoći. Te priče su me mučile, pohodile me u košmarima i sanjarenju, morale me i potresale na nekom iskonskom nivou, ali su me i naučile da ću, ako već nameravam da čitam književnost, ponekad moći da spoznam granice sopstvene zone komfora jedino tako što ću ih prekoračiti; a sada, kao odrastao čovek, ne bih poništio iskustvo čitanja tih dela, sve i da mogu.

I dalje postoje stvari koje me iskonski potresaju kad god se s njima susretнем, bilo na mreži, u pisanoj reči ili u samom svetu. I one nikada ne postaju lakše, nikad ne prestaju da mi teraju srce da preskače, nikada mi ne daju da im umaknem nedirnut. Ali me i uče koječemu, otvaraju mi oči, pa i ako bole, bole me tako što me teraju da razmišljam, rastem i menjam se.

Čitajući o tim diskusijama na koledžima, zapitao sam se da li će, jednoga dana, ljudi staviti upozorenja o sadržaju i na moja dela. Zapitao sam se da li bi takav njihov postupak bio opravdan. A onda sam odlučio da ih preduhitrim.

U ovoj knjizi, baš kao i u životu, postoje stvari koje mogu da vas uznemire. Ima tu smrti i bola, suza i nelagode, kao i svih vrsta nasilja, okrutnosti, pa čak i zlostavljanja. Ali ima i dobrote, ili se bar tome ponekad nadam. Pa čak i pregršt srećnih završetaka. (Jer ipak, malo je priča u kojima sve učesnike zadesi nesrećan kraj.) A ima i još nešto: poznajem damu zvanu Roki, za koju su pipci okidač, kojoj je zaista neophodno upozorenje za sve što na sebi i u sebi ima pipke, naročito one sa usisnim pijavkama, i koja, kad se nađe licem u lice s neočekivanom porcijom lignji ili hobotnica, skače iza najbližeg kauča, tresući se. Negde među ovim stranicama krije se jedan golemi pipak.

Mnoge od ovih priča loše se završavaju bar po jednu od osoba koje su u njima prikazane. Smatrajte se upozorenim.

II. BEZBEDNOSNA UPUTSTVA PRED POLETANJE

Ponekad se velike istine prozbore u krajnje neobičnom kontekstu. Isuviše često letim, što je zamisao i rečenica koja bi mi bila posve neshvatljiva dok sam bio mladić, kad mi je svako putovanje avionom bilo uzbudljivo i čudesno, kada bih gledao kroz prozor u oblake poda mno i zamišljao da je to kakav grad, ili svet, mesto po kojem bih mogao bezbedno hodati. Ipak, i dan-danas pre svakog leta meditiram i razmišljam o mudrosti koju stjuardi i stjuardese iznose kao da su u pitanju zen koani, sićušne parabole ili možda čak vrhovna mudrost ovoga sveta.

Evo šta govore:

Navucite sopstvenu masku pre nego što pomognete ostalima.

A ja pomišljam na nas, na sve ljude, i na maske koje navlačimo, maske iza kojih se skrivamo i maske koje otkrivaju

našu ćud. Zamišljam ljude koji se pretvaraju da su ono što iskonski i jesu, pritom otkrivajući da su i drugi ljudi mnogo više i mnogo manje od onoga kakvim sebe zamišljaju i za kakve se izdaju. A onda razmišljam o potrebi da pomognemo drugima i o maskama koje navlačimo da bismo to učinili, te kako kad skinemo maske postajemo ranjivi...

Svi mi nosimo maske. Zbog toga i jesmo zanimljivi.

Ovo su priče o tim maskama i ljudima koji se kriju iza njih.

Mi pisci, koji živimo od izmišljotina, predstavljamo kontinuum svega što smo ikada videli, čuli i, najbitnije, svega što smo ikada pročitali.

Imam prijatelje koji padaju u žar, zapene i nerviraju se kad ljudi ne znaju određene reference, kad ne znaju na šta im se ukazuje, kad zaborave pisce, priče i svetove. Ja na to gledam iz drugog ugla: i ja sam nekada bio prazan list pergamenta koji čeka da po njemu pišu. Iz priča sam učio o stvarima i ljudima, ali i o drugim piscima.

Mnoge, možda gotovo sve priče u ovoj knjizi jesu deo istog kontinuuma. One postoje jer su pre mene postojali neki drugi autori, drugi glasovi, drugi umovi. Nadam se da vam neće smetati ako u ovom uvodu iskoristim priliku da vam skrenem pažnju na neke pisce i mesta bez kojih ove priče možda nikad ne bi ni ugledale svetlost dana.

III. IZVLAČENJE NA SREĆU

Ovo je moja treća zbirka kratke proze i svestan sam koliko imam sreće.

Od detinjstva gajim veliku ljubav i poštovanje prema kratkim pričama. Činilo mi se da su one nešto najčistije i najsavršenije što su ljudi u stanju da stvore: one najbolje bez ijedne

suviše reči. Spisateljica bi zamahnula svojim čarobnim štapićem i iznenada bi se pred vama našao čitav jedan svet, pun ljudi i ideja. Početak, sredina i kraj koji bi vas proveli širom tog univerzuma i vratili vas nazad. Voleo sam zbirke kratkih pripovedaka svih vrsta, od antologija horor priča i priča o duhovima koje sam kupovao kao dečak pa do zbirki dela samo jednog pisca koje bi mi preoblikovale unutrašnjost glave.

Moje omiljene zbirke su mi podarile ne samo kratke priče, nego su mi i govorile ono što nisam znao o pričama u samoj knjizi ili o umeću pisanja. Poštovao sam pisce koji nisu pisali predgovore i uvode, ali ih nisam mogao istinski voleti koliko pisce koji bi me naterali da shvatim da je svaku od priča u antologiji stvarno napisalo i sastavilo, reč po reč, neko ljudsko biće koje je mislilo, disalo, hodalo, a verovatno čak i pevalo pod tušem, baš kao i ja.

Stara izdavačka mudrost glasi: zbirke kratkih pripovedaka se ne prodaju. Zbirke kratkih priča se isuviše često smatraju plodom taštine, ili ih izdaju samo manji izdavači, te ih shodno tome ne smatraju stvarnim koliko se takvim čine romani. Ipak, bar kad sam ja u pitanju, kratke priče su mesto gde mogu da raširim krila, da eksperimentišem, da se igram. U njima smem da pravim greške i da idem u sitne pustolovine, a ima nečeg podjednako zastrašujućeg i prosvetljujućeg u procesu sastavljanja ovakve zbirke: kada stavim priče na gomilu, određene teme se ponavljaju, preoblikuju i postaju očigledne. Tad shvatim o čemu sam zapravo pisao prethodne decenije.

IV. OPŠTE IZVINJENJE

Duboko sam ubeđen da kratke priče u zbirkama treba da budu od početka do kraja srodne. Ne treba papazjanijski i

zbrda-zdola sabirati priče koje očigledno nisu bile predviđene da se nađu među istim koricama. Ukratko, ne bi trebalo da sadrže i horor priče i priče o duhovima i naučnu fantastiku i bajke, basne i poeziju sve na jednom mestu. Treba da budu vredne poštovanja.

Ova zbirka ne ispunjava te kriterijume.

Zbog tog neuspeha, kao i zbog mnogo čega drugog, molim vas da mi progledate kroz prste i oprostite, u nadi da ćete negde među ovim stranicama možda pronaći neku priču koju inače ne biste pročitali. Gle! Evo jedne vrlo kratke, koja već čeka na vas:

Seni

Neka stvorenja love. Neka stvorenja prikupljaju hranu. Seni vrebaju. Doduše, istini za volju, ponekad i čuče. Ali uglavnom vrebaju.

Seni ne prave mreže. Njihova mreža je čitav svet. Seni ne kopaju jame. Ako ste ovde, to znači da ste već sami pali.

Postoje životinje koje vas jure, što neumorno hitaju, brze poput vetra, ne bi li zarile očnjake u vas, ne bi li vas odvukle. Seni ne jure. One samo odu na mesto na kojem ćete biti po završetku jurnjave, te vas tamo sačekaju, na nekom mračnom i neodređenom mestu. Pronađu poslednje mesto na kojem biste ih tražili, te tamo bivstvuju, dogod bivstvovati moraju, sve dok to zaista ne preostane poslednje mesto gde ćete ih potražiti, te ih tamo i ugledate.

Od Seni se ne možete sakriti. One su tamo stigle prve. Od Seni ne možete umaći. One vas čekaju na kraju putovanja. Protiv Seni se ne možete boriti jer su one strpljive, te će odugovlačiti sve do poslednjeg dana, dana kad više nemate u sebi snage, dana kada ste prestali da se borite, dana kada ste

zadali poslednji udarac, zarili poslednji ubod noža, izgovorili poslednju okrutnu reč. Tad – i samo tad – Seni će izaći.

One ne jedu ništa što nije spremno da bude pojedeno. Pogledajte iza sebe.

V. O SADRŽAJU OVE KNJIGE

Dobro došli na ove stranice. Ovde možete da čitate o pričama s kojima ćete se susresti u ovoj knjizi, ili da preskočite ovaj deo i pogledate šta sam imao da kažem tek nakon što pročitate priče. Meni je svejedno.

Sklapanje stolice

Ima dana kada vam reči prosto ne dolaze. Tih dana obično pokušavam da iščitam i doteram nešto što već postoji. Ali tog dana sam uzeo da sklopim stolicu.

Lunarni lavirint

Džina Vulfa sam upoznao pre više od tri decenije, kao dvadesetdvođodišnji novinar, kad sam ga intervjuisao povodom njegovog četvorodelnog romana *Knjiga novog sunca*. Tokom narednih pet godina polako smo sklapali prijateljstvo koje i dan-danas opstaje. On je dobar čovek i izvrstan, dubokouman pisac, uvek lukav, uvek mudar. Njegov treći roman, *Mir*, koji je napisao dok sam ja još bio dete, jedna je od mojih omiljenih knjiga. Njegov najnoviji roman *Zemlja preko* jeste knjiga koju sam ove godine pročitao s najvećim uživanjem, podjednako varljiva i opasna kao i sve knjige koje je dosad napisao.

Jedna od Džinovih najboljih kratkih priča zove se *Solarni lavirint*, o lavirintu sazdanom od senki. U pitanju je mnogo mračnija priča no što na prvi pogled deluje.

Ovu priču sam napisao za Džina. Jer, ukoliko postoje solarni lavirinti, trebalo bi da postoje i lunarni, kao i Vulf koji će zavijati na mesec.

Problem s Kasandrom

Kad sam imao nekih četrnaest godina, delovalo mi je mnogo lakše da izmislim sebi devojkicu nego da zaista budem s nekom – jer to bi, ipak, zahtevalo da zapravo i popričam s nekom devojčicom. Zato sam odlučio da ispišem ime devojke na koricama svojih vežbanki i da, kada me upitaju za nju, tvrdim da ne znam o kome pričaju, čime bih, kako sam to veselo zamišljao, naveo ostale da poveruju da zapravo imam devojkicu. Ne verujem da mi je uspelo. Nikada nisam stigao da izmislim ništa drugo o njoj izuzev tog imena.

Ovu priču sam napisao avgusta 2009. na Ostrvu Skaj, dok je moja tadašnja devojkica Amanda imala grip i pokušavala da ga izleči spavajući po ceo dan. Kad god bi se probudila, ja bih joj donosio supu ili napitke s medom, a zatim joj čitao napisane delove ove priče. Nisam siguran koliko se ona toga uopšte i seća.

Ovu priču sam dao Gardneru Dozvau i Džoržu R. R. Martinu za njihovu antologiju *Pesme o ljubavi i smrti*, te mi je neočekivano laknulo kad im se svidela.

Dole, u moru, gde sunce ne sija

Dnevni list *Gardijan* slavio je Svetski dan vode tako što je nedelju dana objavljivao priče o vodi. Ja sam se tada nalazio

u Ostinu, u Teksasu, na festivalu *South by Southwest*, gde sam snimao audio-knjige za *Okean na kraju puteljka* i moju prvu zbirku kratkih priča *Dim i ogledala*.

Glavom su mi se vrzmali oni srceparajući monolozi iz *Gran Ginjola* koje su usamljeni izvođači šaptali opčinjenoj publici, kao i neke od bolnijih zatvorskih priča kojih sam se sećao iz *Njugejtskog mesečnika*. Kao i London na kiši, daleko, daleko od Teksasa.

„Istina je pećina u Crnim planinama...“

Postoje priče koje gradite, postoje priče koje sklapate, a postoje i one priče koje klešete u kamenu, odstranjujući sa njih sve što nije priča.

Želeo sam da priredim antologiju silno zanimljivih pripovetki sa možda blagim SF ili fantastičnim prizvukom, no koje bi prevashodno terale ljude da što brže okreću stranice. Al Sarantonio mi je postao kourednik na tom projektu. Zbirku smo nazvali *Priče*, što bi možda i bio dobar naziv za nju u vreme pre Gugla. Međutim, nije mi bilo dovoljno da priredim tu knjigu. Morao sam da napišem i jednu priču za nju.

Obišao sam brojna čudna mesta na ovom svetu, mesta koja su u stanju da vam čvrsto obgrle um i dušu i da ih ne puštaju. Neka od tih mesta su egzotična i začudna, a neka posve obična. Najčudnije od njih je, bar po meni, Ostrvo Skaj kraj zapadne obale Škotske. Znam da nisam jedini koji to misli. Ima ljudi koji otkriju Ostrvo Skaj i nikada ga ne napuste, a to maglovito ostrvce čak i nas koji ga napustimo proganja i na sebi svojstven način više ne pušta. Tamo sam najsrećniji, ali i najusamljeniji.

Ota F. Svajr je pisala knjige o Hebridima, a posebno o Ostrvu Skaj, koje je ispunila čudnovatim i mističnim

spoznajama. (Da li ste znali da je treći maj dan kada je đavo progнан iz raja, te da je na taj dan svaki počinjeni zločin neoprostiv? Saznao sam to iz njene knjige o hebridskim mitovima.) A u jednoj od tih knjiga pomenula je i pećinu na planinskom vencu Crnih Kjulina u koju možete otići, ukoliko ste vrlo hrabri, i iz nje besplatno uzeti zlato, ali posle svake posete polako postajete sve više zli, polako vam izjeda dušu.

Ta pećina i njena obećanja počeli su da me progone.

Stoga sam uzeo nekoliko istinitih priča (ili makar priča koje se smatraju istinitim, što mu dođe gotovo isto) i prepustio ih dvojici muškaraca, smestio ih u svet koji je maltene, ali ne sasvim, istovetan našem, i ispričao povest o osveti, putovanju, pohlepi za zlatom, i o tajnama. Ta pripovetka je osvojila Nagradu *Širli Džekson* za najbolju novelu (*Priče* su dobile nagradu za najbolju antologiju), kao i nagradu *Lokus* za najbolju novelu, pa sam bio i te kako ponosan na tu svoju priču.

Pre nego što sam je igde objavio, trebalo je da nastupim na pozornici Sidnejske opere, pa su me upitali da li bih želeo da nešto priredim sa australijskim gudačkim kvartetom *FourPlay* (oni su vam rok-bend među gudačkim kvartetima, neverovatna i svestrana skupina koja je stekla kulturni status): možda nešto sa nekim umetničkim radovima koji bi mogli da se projektuju iznad bine.

Setio sam se priče *Istina je pećina u Crnim planinama*: trebalo bi mi sedamdesetak minuta da je pročitam. Zapitao sam se kako bi bilo kad bi, dok ja pripovedam priču, gudački kvartet izvodio atmosferičnu i veličanstvenu muzičku podlogu, kao da je u pitanju film. I šta bi bilo kad bi škotski umetnik Edi Kembel – onaj koji je nacrtao *Iz Pakla* Alana Mura, pisac i scenarista mog omiljenog stripa *Alek* – napravio ilustracije za ovu najškotskiju od svih mojih priča, koje bi projektovale dok je ja čitam?

Bojao sam se da kročim na binu Sidnejske opere, ali to se pokazalo kao izvanredno iskustvo: priču su pozdravili stojeći, ovacijama, a potom smo priredili i razgovor (intervjuisao me je umetnik Edi Kember) i recitativ jedne pesme, takođe u pratnji kvarteta *FourPlay*.

Šest meseci kasnije, ponovo smo je izveli, ovoga puta proprativši je s još više Edijevih slika, na jednom festivalu u Hobartu u Tasmaniji, pred tri hiljade ljudi u ogromnoj baraci, i publika se ponovo oduševila.

I tu je nastao problem. Australijanci su bili jedini koji su videli tu predstavu. Činilo nam se da to nije baš fer. Trebao nam je izgovor da putujemo, da povedemo gudački kvartet *FourPlay* širom sveta (a oni su zaista genijalni muzičari i izuzetni poznavaoци pop-kulture, još pre nego što sam ih upoznao, zaljubio sam se u njihovo izvođenje muzičke teme iz serije *Doktor Hu*). Na svu sreću, Edi Kember je uzeo svoje slike, i doslikao još mnoge druge, te je tekst pretočio u nešto između ilustrovane priče i grafičke novele, koju je u SAD objavio *HarperCollins*, a u Ujedinjenom Kraljevstvu izdavačka kuća *Headline*.

I tako smo *FourPlay*, Edi i ja pošli na turneju, u San Francisco, Njujork, London i Edinburg. U Karnegi holu su nas nagradili ovacijama, a teško da išta može biti bolje od toga.

Međutim, još uvek se pitam koliko sam tu priču zaista ja napisao, a koliko je ona prosto čekala na mene, poput sivih stena što kao kakve kosti počivaju poviše brežuljaka Ostrva Skaj.

Moja poslednja gazdarica

Ovo je napisano za publikaciju objavljenu povodom Konvencije svetskog horora. Te godine se održavala u Brajtonu. Brajton je danas prosperitetna i uzbudljiva umetnička

priobalna metropola u kojoj je uvek gužva. Međutim, dok sam ja bio dečak, često smo išli u Brajton van sezone, kad je bio sumoran, hladan i ubitačan.

Očito je da je ova priča smeštena u taj davno prošli Brajton, a ne ovaj današnji. Nemate se čega bojati ako danas odlučite da tamo odsednete u nekom pansionu.

Avanturistička priča

Ajra Glas me je zamolio da napišem ovu priču za njegovu radio-emisiju *Ovaj američki život*. Njemu se svidela, ali ne i njegovim producentima, pa sam umesto toga napisao za njih kolumnu o tome kako „aventure imaju svoje mesto, i sve je to lepo, ali ni redovni obroci ni život bez bola nisu baš za bacanje“, a ova priča je objavljena u časopisu *McSweeney's Quarterly*.

Mnogo sam razmišljao o smrti i o tome kako ljudi, kada umru, sa sobom ponesu i sve svoje priče. Barem na tom planu, ova priča je parnjak mom romanu *Okean na kraju puteljka*.

Narandžasta

Džonatan Strejhen je fin čovek i dobar urednik. Živi u Pertu, u zapadnoj Australiji. Stekao sam ružnu naviku da mu stalno slamam srce pišući ponešto za antologije koje uređuje, a zatim povlačeći rukopise. Mada uvek pokušam da mu zacelim slomljeno srce tako što mu potom napišem nešto drugo. Ovo je jedno takvo „nešto drugo“.

Način na koji je priča ispričana podjednako je bitan kao i sama radnja koja se pripoveda, mada inače način pripovedanja nije tako očigledan kao u ovoj priči. Ovu priču sam imao

u glavi, ali uobličila se tek kada mi je na pamet pao format upitnika. Napisao sam je na aerodromima i u avionu kojim sam leteo za Australiju kako bih učestvovao na Sidnejskom festivalu pisaca, a pročitao sam je javno svega dan nakon što sam sleteo, pred mnogobrojnom publikom i mojom bledunjavom i strašnom kumicom Hejli Kembel čija su mi gundanja o flekama od narandžastog spreja za potamnjenje tena možda i poslužila kao inspiracija.

Kalendar pripovesti

Ovo je jedna od najčudnijih i najprijatnijih stvari koje sam uradio u proteklih nekoliko godina.

Kad sam bio mlad, s radošću sam čitao zbirke pripoveda-ka Harlana Elisona, podjednako uživajući i u njegovim opisima nastanka samih priča. Od Harlana sam mnogo štošta naučio, ali ono što je iz tih njegovih uvoda ostavilo najjači utisak na mene bila je sama zamisao da se priče pišu tako što prosto sednete i pišete. Pojavite se i odradite posao.

A to mi je delovalo najjasnije i najočiglednije kad bi Harlan objasnio kako je „tu i tu“ kratku priču napisao u izlogu knjižare, ili uživo u radio-programu, ili u ko zna kakvoj sličnoj situaciji. Kad su mu neki ljudi predložili naslove ili reči. On je svetu demonstrirao da je pisanje zanat, a ne neki magični čin. Tamo negde neki pisac sedi i piše. Naročito mi se svidela zamisao o pisanju u prozoru radnje.

Ali, pomislio sam, svet se promenio. Sada možete imati izlog radnje uz čije staklo na stotine hiljada ljudi pribija lica i posmatra vas.

BlackBerry mi se obratio s predlogom da uradim projekat na društvenim mrežama, šta god poželim, i bili su prezadovoljni kad sam im predložio da napišem *Kalendar pripovesti*,

gde bi svaka priča nastala iz odgovora na moje tvitove s pitanjima o mesecima u godini – pitanjima poput: „Zašto je januar opasan?“, „Šta ste najčudnije videli u julu?“ (osoba s korisničkim imenom @mendozacarla je na to odgovorila: „Iglo sazidan od knjiga“, i odmah mi je sinulo o čemu će biti moja priča.) „Koga biste voleli ponovo da vidite u decembru?“

Postavio sam pitanja, dobio desetine hiljada odgovora i odabrao dvanaest.

Napisao sam dvanaest priča (martovska je bila prva, a decembarska poslednja), a zatim pozvao ljude da na osnovu njih sami stvore umetnička dela. Čitav proces je ovekovečen u pet kratkih filmova, a sve je potom i putem blogova i tvitova pušteno u svet, na mrežu, potpuno besplatno. Pričinilo mi je veliku radost to što sam pisao priče u javnosti. Harlan Elison nije veliki ljubitelj tvitera i sličnih stvari, ali sam mu po završetku projekta telefonirao i rekao da je on kriv za sve i da se nadam da će taj projekat inspirisati nekoga ko ga je pratio isto onoliko koliko su mene nadahnule njegove priče iz izloga knjižare.

(Veoma zahvaljujem tviterašima s nalozima @zyblo-nius, @TheAstralGypsy, @MorgueHumor, @NikkiLS_, @StarlingV, @DKSakar, @mendozacarla, @gabiottasnest, @TheGhostRegion, @wlainelowe, @MeiLinMiranda i @Geminim na inspirativnim tvitovima.)

Slučaj Smrti i meda

Još kao dečak susreo sam se s pričama o Šerloku Holmsu i zaljubio se u njih, te nikad nisam zaboravio Holmsa, a ni imponantnog dr Votsona koji je beležio njegova detektivska dostignuća; niti pak Majkrofta Holmsa, Šerlokovog brata; a kamoli um koji je sve njih osmislio, Artura Konana Dojla.

Sviđao mi se taj racionalizam, zamisao da je inteligentna i pronicljiva osoba u stanju da prikupi pregršt nagoveštaja i od njih izgradi čitav jedan svet. Uživao sam da iz priče u priču saznajem ko su zapravo ti ljudi.

Holms na svemu ostavlja svoj pečat. Kad sam počeo da se bavim pčelarstvom, bio sam svestan da samo idem Holmsovim stopama. Onda je, međutim, počelo da me kopka zašto je Holms počeo da se bavi pčelarstvom, jer to ipak nije preterano zahtevan penzionerski hobi. A Šerlok Holms nikad ne bi bio zadovoljan ako ne radi na nekom slučaju: za njega su lenjost i neaktivnost bili ravni smrti.

Lesu Klintera sam upoznao 2002. na mom prvom sastanku Ilegalaca iz Ulice Bejker kojem sam prisustvovao. Veoma mi se svideo. (Svideli su mi se svi prisutni: odrasle žene i muškarci koji su, kad se ne bave uglednim poslovima sudija, novinara, hirurga i zgubidana, odlučili da veruju kako je u Ulici Bejker 221b večito 1889. godina, te da gospođa Hadson samo što nije pokucala na vrata noseći poslužavnik s čajem, u pratnji kakvog uglednog klijenta.)

Ova priča je napisana za Lesu i za Lori King, to jest za njihovu zbirku *Studija o Šerloku*. Inspirisana je teglom snežnobelog meda koju su mi ponudili na obronku jedne planine u Kini.

Ovu priču sam napisao za nedelju dana u jednoj hotelskoj sobi, dok su moja supruga, najmlađa ćerka i njena prijateljica bile na plaži.

Priča *Slučaj Smrti i meda* nominovana je za nagradu *Entoni*, nagradu *Edgar* i nagradu *Srebrni bodež* koju dodeljuje Udruženje pisaca krimi-priča. To što nije osvojila nijedno od navedenih priznanja ne znači da sam ništa manje srećan: nikada ranije nisam bio nominovan za nagrade za krimi-priče, niti ću ikada više, najverovatnije.

Čovek koji je zaboravio Reja Bredberija

Zaboravio sam svog prijatelja. Ili bolje rečeno, sećao sam se svega u vezi sa njim izuzev njegovog imena. Preminuo je pre više od jedne decenije. Sećao sam se naših telefonskih razgovora, vremena koje smo skupa proveli, njegovog glasa i gestikulacije, pa i knjiga koje je napisao. Odlučio sam da ne odem na internet da ga potražim, već da se jednostavno setim kako se zvao. Tumarao sam naokolo pokušavajući da se setim njegovog imena, pa je počela da me mori pomisao da će se, ukoliko se ne setim kako se zvao, ispostaviti da on nikada nije ni postojao. Znam da je to glupost, ali ipak...

Priču *Čovek koji je zaboravio Reja Bredberija* napisao sam Reju Bredberiju kao poklon za devedeseti rođendan, ali i da bih preneo drugima koliko je Rej Bredberi uticao na mene i dok sam bio dete i kad sam odrastao, i da, koliko je to u mojoj moći, iskažem šta je sve učinio za ovaj svet. Napisao sam tu priču kao ljubavno pismo, kao zahvalnicu i kao rođendanski poklon za pisca koji mi je omogućio da sanjam, koji me je naučio šta su reči i šta se sve njima može postići, i koji me tokom odrastanja nikad nije izneverio, ni kao čitaoca ni kao čoveka.

Moja urednica u izdavačkoj kući *Vilijem Morou* Džennifer Brel otišla je kod njega i pročitala mu ovu priču pored uzglavlja njegove bolesničke postelje. Video-zahvalnica koju mi je poslao neizmerno mi je značila.

Moj prijatelj Mark Evanijer ispričao mi je da je još kao jedanaestogodišnji ili dvanaestogodišnji dečak upoznao Reja Bredberija. Kad je Bredberi saznao da Mark želi da bude pisac, pozvao ga je u svoju kancelariju i proveo pola dana govoreći mu ono najbitnije: ako želiš da budeš pisac, moraš da pišeš. Svakoga dana. Bilo da ti se piše ili ne. Da ne možeš

da napišeš samo jednu knjigu i onda prestaneš. Da je pisanje posao, ali najbolji posao. Mark je izrastao u pisca, i to pisca koji piše i živi od svog pisanja.

Rej Bredberi je bio čovek koji je posvetio pola dana klinцу što želi da bude pisac kad poraste.

Susreo sam se s pričama Reja Bredberija još kao dečak. Prva koju sam pročitao beše *Povratak kući*, o ljudskom detetu koje pokušava da se uklopi u svet čudovišta nalik onima iz *Porodice Adams*. Tada sam se prvi put susreo s tim da je neko napisao priču koja me lično dotiče. Po mojoj kući se vukao primerak *Srebrnih skakavaca* (britanski naslov zbirke *Marsovske hronike*). Pročitao sam ga, oduševio se i pokupovao sve Bredberijeve knjige koje sam uspeo da pronađem u putujućoj knjižari što je svakog polugoda svraćala u moju školu. Od Bredberija sam čuo za Poa. U kratkim pričama se krila izvesna poezija, pa nije bilo bitno što mi je toliko toga promicalo: bilo je dovoljno ono što bih uspeo da izvučem.

Neki pisci koje sam čitao i voleo u detinjstvu razočarali su me kako sam stario. Ali to nipošto nije bio slučaj s Bredberijem. Njegove horor priče su ostale podjednako jezive, mračno-fantastične priče podjednako mračne i fantastične, a njegova naučna fantastika (on nikada nije ni mario za nauku, već samo za ljude, zato su mu priče tako dobro funkcionisale) podjednako prenose osećaj začudnog baš kao i kad sam bio dete.

Bio je dobar pisac koji je izvrsno pisao u brojnim spisateljskim disciplinama. Bio je jedan od prvih naučnofantastičnih pisaca koji je prebegao iz „petparačkih“ magazina u časopise sa glatkom hartijom. Pisao je scenarija za holivudske filmove. Po njegovim romanima i pričama snimljeni su mnogi dobri filmovi. Davno pre nego što sam ja postao pisac, mnogi drugi pisci su pokušavali da budu poput Reja Bredberija i malobrojnih pisaca kao što je on.

Fraza „priča Reja Bredberija“ značila je nešto sama po sebi – ona vam nije govorila ništa o radnji same priče, ali vam je govorila štošta o atmosferi, jeziku, o svojevrsnom čarobnom bekstvu u neki drugi svet. Njegov detektivski roman *Smrt je samotna rabota* podjednako je bredberijevski koliko i *Nešto nam se zlo privlači, Farenhajt 451* ili bilo koji drugi primer horora, naučne fantastike, magičnog realizma ili običnog realizma u zbirkama njegovih kratkih priča. Bio je žanr za sebe i to je postao pod sopstvenim uslovima. Mladić iz Vokigena u Ilinuju, koji se preselio u Los Anđeles, obrazovao se po bibliotekama i pisao sve dok nije postao dobar pisac, a zatim prevazišao žanrove i postao sam svoj žanr, koji je, iako su ga ljudi često imitirali, ostao krajnje neponovljiv.

Upoznao sam ga dok sam bio mlad pisac, kada je došao u Ujedinjeno Kraljevstvo na proslavu svog sedamdesetog rođendana, koja se održavala u Prirodnjačkom muzeju. Sprijateljili smo se na krajnje čudan i naopak način, sedeći jedan kraj drugog tokom potpisivanja knjiga na raznim manifestacijama. Bio sam među zvanicama na prigodama na kojima je Rej govorio. Ponekad bih ga ja predstavljao publici. Bio sam ceremonijal-majstor kada je Reju Udruženje pisaca naučne i epske fantastike uručilo Nagradu Velikog majstora: on im je rekao kako je video dečaka kojem su se drugari rugali jer je hteo da uđe u prodavnicu igračkama za koju su tvrdili da je isuviše klinačka za njegov uzrast, i ispričao im koliko je želeo da ga ubedi da se ne obazire na drugare, već da se igra igračkama.

Često je govorio o praktičnim aspektima spisateljskog života („Moraš da pišeš!“, govorio bi ljudima. „Moraš da pišeš svakoga dana! I ja još uvek svaki dan pišem!“), o tome kako treba sačuvati dete u sebi (tvrdio je da ima fotografsko pamćenje, još otkad je bio novorođenče, što je možda i bila istina), o radosti i o ljubavi.

Bio je dobar, nežan i posedovao onu ljubaznost, karakterističnu za srednji zapad Amerike, koja predstavlja vrlinu a ne odsustvo karaktera. Bio je pun poleta i činilo se da će ga taj polet doveka pokretati. Iskreno je voleo ljude. Učinio je ovaj svet boljim i za sobom ostavio u njemu mnoga bolja mesta: crvene pustinje i kanale Marsa, proslave Noći veštica na Srednjem Zapadu, raznorazne gradiće i mračne karnevale. I nije prestajao da piše.

„Kad se osvrnete na čitav proživljeni život, shvatite da je odgovor na sva pitanja bila ljubav“, rekao je Rej prilikom jednog intervjua.

Podario je ljudima toliko razloga da ga vole. I voleli smo ga. I bar za sada, nismo ga zaboravili.

Jerusalim

Ovu priču mi je naručio *BBC* za svoju proslavu Nedelje Vili-jama Blejka. Zamolili su me da napišem priču inspirisanu nekom Blejkovom pesmom koju bi pročitali na četvrtom programu radija.

Malo pre toga vratio sam se iz posete Jerusalimu, pa sam se zapitao šta bi zapravo bilo potrebno da bi se na „engleskom zelenom i ljupkom tlu“ sazidao Jerusalim. I kakva bi osoba to uopšte poželela.

Ja izmišljam kojekakve stvari, ali Jerusalimski sindrom je potpuno stvaran.

Klik-klak Zvečidžak

Ovu priču sam napisao u kući mojih prijatelja Pitera Nikolsa i Kler Koni na Sari Hilsu u Melburnu. Bio je Božić. Začudo, uprkos sparnom vremenu, Božić je ipak bio beo: za

vreme božićne večere pao je jak grad veličine klikera i pre-krio travnjak domaćinstva Koni-Nikols. Napisao sam je za antologiju posvećenu novim čudovištima, koju je priredila Kejsi Lendsdejl, ali prvobitno ju je *Audible* objavio u obliku audio-knjige u SAD i Ujedinjenom Kraljevstvu. Delili su je besplatno za Noć Veštica i poklanjali novac u humanitarne svrhe u ime svake osobe koja ju je skinula s interneta. I tako su svi bili srećni, izuzev ljudi koji su je skinuli s interneta, preslušali u gluvo doba noći, a zatim morali da idu po kući i pale svetla.

Kuća iz priče zasnovana je na kući moje prijateljice Tori u Kinsejlu u Irskoj, koja svakako nije stvarno ukleta, a zvuk pomeranja ormana koji se čuje sa sprata kada ste u prizemlju verovatno je nešto najnormalnije što rade sve stare kuće kad misle da ih niko ne gleda.

Zazivanje neznačajne

Decu pokreće osećanje nepravde, koje ostaje u nama dok odrastamo, ma koliko se trudili da ga potisnemo. I dalje me potresa to što sam pre gotovo četrdeset godina napisao kratku priču za probni maturalni ispit iz engleskog jezika, kojoj je ocena spuštena sa petice na trojku uz objašnjenje nastavnice da je „isuviše originalna. Sigurno je odnekud prepisana.“ Mnogo godina kasnije, preuzeo sam svoju omiljenu ideju iz te priče i preneo je u ovu. Prilično sam siguran da je ideja bila originalna, ali mi je prijalo da je ubacim u priču posvećenu Džeku Vensu i smestim u svet njegove *Umiruće zemlje*.

Pisci žive u kućama koje su im drugi izgradili.

Behu to pravi giganti, muškarci i žene što su sazdali kuće u kojima obitavamo. Počeli su da grade na jalovoj ledini, i na njoj podigli spekulativnu fantastiku, uvek ostavljajući zdanje

nedovršeno, kako bi ljudi koji dođu nakon njih mogli da ubace još poneku sobu, još poneku priču. Klark Ešton Smit je iskopao temelje priča o *Umirućoj Zemlji*, a onda je došao Džek Vens i podigao ih, velike i velelepne, kao i mnoge druge, te je izgradio svet u kom je sva nauka sad magija, na samom kraju sveta, gde sunce tinja i samo što nije zgaslo.

Umiruću Zemlju sam otkrio sa trinaest godina, u antologiji pod naslovom *Ukršteni mačevi*. Priča se zvala *Moreion* i navela me je na sanjarenje. Pronašao sam britansko džepno izdanje *Umiruće Zemlje*, puno čudnih slovnih grešaka, ali priče su bile tu i podjednako čarobne kao i *Moreion*. U zamračenoj knjižari starinarnici u kojoj su muškarci u dugim mantilima kupovali polovnu pornografiju pronašao sam primerak *Očiju Nadsveta*, a zatim i sićušne prašnjave knjige pune kratkih priča – *Mesečev moljac* je, to i dan-danas smatram, najsavršenije konstruisana naučnofantastična priča koju je iko ikada napisao – a negde u tom trenutku u Ujedinjenom Kraljevstvu počeli su da objavljuju knjige Džeka Vensa, te da bih mogao da ih čitam, trebalo je samo da ih kupim. I kupovao sam ih: *Demonske prinčeve*, trilogiju *Alastor* i sve ostale. Mnogo su mi se sviđale njegove digresije, način na koji zamišlja stvari, a nada sve mi se sviđalo kako je sve to pribeležio: jetko, smireno, razgaljeno, kao što bi nekakav bog bio razgaljen, ali nikada ničim ne omalovažavajući ono o čemu piše, nalik na Džejmsa Brenča Kabela, ali koji osim mozga ima i veliko srce.

Malo-malo uhvatim sebe kako sklapam vensovsku rečenicu, što me uvek razveseli – ali on nije pisac kog bih se usudio da imitiram. Mislim da ga i nije moguće imitirati. Malobrojni su pisci koje sam voleo sa trinaest godina a koje bih mogao da zamislim sebe da čitam i kroz dvadeset godina. Ali Džeka Vensa ću večito čitati.

Zazivanje neznačiželje je osvojilo *Lokus* nagradu za najbolju kratku priču, što me je veoma obradovalo, iako sam smatrao da je to bila podjednako nagrada Džeku Vensu koliko i mojoj priči, a onaj tinejdžer u meni što je polagao probni maturalni ispit iz engleskog bio je ushićen i osvećen.

„I plakaću, kao Aleksandar“

Odavno me zbunjuje što se nikad nije pojavio nijedan od izuma koje su nam, još otkako sam bio dečak, obećavali da će nam učiniti živote zabavnijim i zanimljivijim u svetu sutrašnjice. Imamo kompjutere i telefone koji rade sve ono što su nekada radili kompjuteri, ali nema letećih automobila, nema veličanstvenih svemirskih brodova, nema jednostavnih putovanja na druge planete (kako je to Ted Muni lepo sročio).

Ova priča je napisana za knjigu čiji je cilj bio prikupljanje sredstava za dodelu nagrada *Artur Klark*. Ta knjiga, *Basne iz Fontane*, koju je priredio Ijan Vejts, zasnovana je na Klarkovim *Pričama iz Belog Jelena*, koja je pak bila zasnovana na tzv. klupskim pričama s početka dvadesetog veka. (Moje omiljene klupske priče su priče Lorda Dansenija o Gos'n Džozefu Džorkensu.) Ime Obadaja Polkinghorn preuzeo sam iz jedne od priča Artura Klarka, u njegovu čast. (Imao sam prilike da ga upoznam i intervjušem davne 1985. godine. Sećam se da me je iznenadilo njegovo zapadnjačko kotrljajuće „r“.)

U pitanju je veoma blesava priča, stoga sam joj dao blago pompezan naslov.

Nikoliko sati

Ja svesrdno i besramno obožavam seriju *Doktor Hu* još otkako sam bio trogodišnji dečacić u Školi gospođe Peper

u Portsmutu, a Doktora glumio Vilijam Hartnel. Jedna od najzabavnijih stvari koje sam uradio u životu jeste pisanje epizoda za samu seriju gotovo pedeset godina kasnije. (Jedna od njih je čak osvojila i nagradu *Hugo*.) Tad je već Met Smit glumio jedanaestog Doktora. Izdavačka kuća *Puffin books* zamolila me je da napišem priču za njihovu antologiju *Doktor Hu: 11 Doktora, 11 priča*. Odabrao sam da svoju priču smestim u vreme prve sezone Metovog staža na serijalu.

Možda mislite kako je potrebno veliko predznanje o seriji *Doktor Hu* da biste uživali u ovoj priči, uzevši u obzir da ona traje već pedeset godina, ali zapravo vam je potrebno da znate veoma malo. Doktor je vanzemaljac, Lord vremena, poslednji pripadnik svoje rase koji putuje kroz vreme i prostor u plavoj kutiji, iznutra mnogo većoj nego spolja. Ponekad joj i pođe za rukom da sleti tamo gde je želeo da ode. Ako nešto pođe naopako, vrlo je moguće da će uspeti da reši stvari. I ima kliker.

Kad sam bio mali, igrali smo jednu igru koja se zvala „Care, care, gospodare, koliko je sati?“ Zabavna je to igra. Car vam ponekad kaže koliko je sati. A ponekad vam kaže nešto mnogo strašnije.

Dijamanti i biseri: Bajka za malu decu

Prvi put sam proveo neko vreme sa ženom koja mi je kasnije postala supruga zato što je ona želela da napravi knjigu fotografija sebe kao mrtve, koja bi izašla uz njen album *Who Killed Amanda Palmer?* Slikala je sebe „mrtvu“ još od svog osamnaestog rođendana. Zato mi je pisala i objasnila kako niko neće hteti da kupi knjigu fotografija mrtve žene koja čak i nije zaista mrtva, ali će je možda ipak kupiti ako ja napišem neke propratne tekstove.

Fotograf Kajl Kesidi, Amanda i ja smo se sastali u Bostonu na nekoliko dana, da bismo stvorili to umetničko delo. Kajlove fotografije su ličile na kadrove iz nekih izgubljenih filmova, a ja sam pisao propratne priče. Nažalost, većina tih priča ne funkcioniše mimo svojih fotografija. (Moja omiljena je krimić o ženi koja je ubijena pisačom mašinom.)

Ali sviđa mi se i ova, a za nju vam nije potrebna fotografija (mlade Amande širom razjapljenih usta, na podu prekrivenom scenskim draguljima) da biste je razumeli.

Povratak Vitkog Belog Vojvode

Naslov je citat iz jedne pesme Dejvida Bouvija, a priča je nastala tako što je pre nekoliko godina jedan modni časopis zamolio izvanrednog japanskog umetnika Jošitaku Amanoa da nacрта neke modne crteže Bouvija i njegove supruge Iman. G. Amano me je upitao da li bih želeo da napišem priču uz njih. Napisao sam prvu polovinu priče, planirajući da je dovršim u narednom broju časopisa. Ali časopis je izgubio interesovanje za nju pre nego što su objavili prvi deo, pa je priča pala u zaborav. Mislio sam da bi bila prava avantura da pokušam da je završim za ovu zbirku i otkrijem šta je dalje trebalo da se dogodi i kuda je sve to vodilo. Ako sam to ikada i znao (a biće da nekada i jesam), ipak sam priču čitao kao potpuni stranac, te sam i sâm morao da zakoračim u maglu ne bih li doznao kuda ona vodi.

Ženski rod

Život imitira umetnost, ali krajnje trapavo, preslikavajući njene pokrete kad mu se čini da ova ne gleda.

Postoje priče za koje vam se čini da bi bilo maltene zlonamerno staviti ih na papir, u strahu da ne dozvolite da nešto iz same priče počne da utiče na stvarni svet.

Zamolili su me da napišem ljubavno pismo za knjigu ljubavnih pisama. Setio sam se žive statue koju sam ugledao na jednom trgu u Krakovu, gradu ispod kojeg čuči zmaj od dima.

Kad sam upoznao ženu kojom ću se kasnije i oženiti, razmenili smo životne priče. Ispričala mi je da je svojevremeno bila živa statua. Ja sam joj poslao ovu priču, koja je srećom nije uplašila i oterala od mene.

Nedugo nakon što smo se upoznali, ona me je za moj rođendan iznenadila u parku, u obličju žive statue. Kao živa statua, odevala se u venčanicu koju je kupila za dvadeset dolara i stajala na drvenoj kutiji. Zvali su je Divovska nevesta. Nosila je venčanicu u kojoj je glumila statuu i na dan kada smo se venčali. Haljina otad više nije viđena.

Poštovanje formalnosti

Ja se ne bojim loših ljudi, opakih zlikovaca, kojekakvih čudovišta i stvorenja noći.

Mene plaše ljudi koji su ubeđeni u sopstvenu pravičnost. Oni koji znaju kako da se ponašaju i šta njihovi susedi treba da rade da bi bili na strani dobra.

Svi smo mi junaci sopstvenih priča.

U ovom slučaju, ta priča je *Uspavana lepotica* koja je, sagleđana iz jedne posve drugačije perspektive, tema i priče pod imenom...

Uspavana i vreteno,

koju sam napisao za antologiju pod imenom *Prnje i kosti*, koju su priredili Melisa Mar i Tim Prat, a čiji je podnaslov

glasio *Novi osvrti na večite priče*. Zamolili su nas nekoliko pisaca da napišemo priče zasnovane na pričama koje su uticale na nas. Ja sam odabrao dve bajke.

Izuzetno volim bajke. Sećam se prve s kojom sam se susreo, *Snežane i sedam patuljaka* u predivnom ilustrovanom izdanju iz kojeg mi je majka čitala kad sam imao dve godine. U toj priči i u tim slikama nije bilo ničega što mi se nije sviđalo. Prvo mi je ona čitala, a uskoro sam i sam sebi čitao. Tek kao nešto stariji počeo sam da razmatram čudnije delove priče, te sam napisao priču *Sneg, staklo, jabuke* (objavljenu u mojoj zbirci *Dim i ogledala*).

Voleo sam i *Uspavanu lepoticu*, i to u svim njenim inkarnacijama. Kad sam bio mlad novinar, pročitao sam tuce debelih bestselera i shvatio da mogu da prepričam *Uspavanu lepoticu* kao ogroman seks-i-šoping blokbaster, sve sa zlom multinacionalnom korporacijom, plemenitim mladim naučnikom i devojkom u čudnovatoj komi. Ipak sam odlučio da ne napišem tu knjigu: delovala mi je isuviše proračunato, kao nešto što bi zapravo moglo da me odvрати od spisateljske karijere kojoj sam se nadao.

Kada su me Melisa i Tim zamolili da im napišem neku priču, zapitao sam se šta bi se dogodilo da se obe priče simultano odvijaju. I šta bi bilo kada bi protagonistkinje tih priča imale nešto više da rade, kad bi bile aktivne, a ne pasivne...?

Ovu priču volim verovatno više no što bi trebalo. (Trenutno je i ona dostupna u obliku ilustrovane bajke, s crtežima upečatljivog Krisa Ridla.)*

* Priča *Uspavana i vreteno* sa ilustracijama Krisa Ridla objavljena je kao zasebno izdanje i u Srbiji (Laguna, avgust 2016) i iz tog razloga nije ponovljena u ovom izdanju. (Prim. izd.)

Veštičja posla

Kad god sam kao mali čitao neku knjigu pesama, uvek sam se, i više no što je to zdravo, pitao ko je osoba koja pripoveda priču. To još uvek činim, pa čak i sa sopstvenim pesmama. U ovom slučaju imamo vešticu, ali i posmatrača. Ovo je takođe napisano kao poklon izvinjenja Džonatanu Strejhenu, pošto sam shvatio da se *Okean na kraju puteljka* polako pretvara u roman.

Na Reilig Oran (Na grobu Oranovom)

Ovo je istinita priča. Ili makar onoliko istinita koliko to može biti jedna priča o irskom svecu iz šestog veka. Crkveno dvorište je i dan-danas tamo, na Ajoni. Možete čak i da ga obidete.

Nisam nameravao da ovo napišem u obliku pesme, ali mi se metrika sama javila u glavi, te se, nakon toga, ja tu više ništa nisam pitao.

Nekada je, kako bi se osiguralo da se zdanja neće urušiti, postojao običaj da se u zidove ili temelje zazidaju živi ljudi. Pa čak i sveci.

Crni pas

Baldura „Senku“ Muna prvi put smo sreli u *Američkim bogovima*, gde je igrom slučaja umešan u rat bogova u Americi. U *Vladaocu udoline*, priči objavljenoj u mojoj zbirci *Krhke stvari* i antologiji *Legende II*, Senka je završio kao izbacivač na jednoj zabavi na severu Škotske.

Sada se zaputio nazad u Ameriku, ali u ovoj priči je stigao tek do okruga Pik u Darbišeru. (Ovo je poslednja napisana

priča u ovoj knjizi i, kao što to često naznače na koricama knjiga, napisana je specijalno za ovu zbirku.)

Želeo bih da zahvalim svojim prijateljima Kolinu Grinlendu i Suzani Klark što su me odveli u pab *Tri jelenske glave* u Varlou, koji je sa svojim mačkom, džumarama i svime ostalim inspirisao sam početak priče, a posebno Kolinu jer mi je, kad sam ga upitao za crne pse, ispričao da Crni Šuk ide Ulicom Trot.

Postoji još jedna, poslednja priča koju valja ispričati, o tome šta se desilo Senki kada je stigao u London. A onda će, ako to preživi, biti pravi trenutak da ga pošaljem nazad u Ameriku. Jer ipak, toliko toga se promenilo otkako je otišao.

VI. POSLEDNJE UPOZORENJE

Sa ovih stranica vrebaju čudovišta, ali kao što je Ogden Neš primetio u mojoj prvoj zbirci kratkih priča, *Dim i ogledala*: gde ima čudovišta, tu ima i čuda.

Ovde ima dužih i kraćih priča. Tu je i pregršt pesama, kojima je možda neophodno zasebno upozorenje za one ljude koje plaši, potresa ili neizlečivo zbunjuje svaki susret s poezijom. (U svojoj drugoj zbirci kratkih priča, *Krhke stvari*, pokušao sam da čitaocima objasnim kako se pesme dobijaju besplatno. One su poklon za one ljude koje ne brinu povremene pesme što pritajeno čuče u kupljenim zbirkama kratkih priča.)

Eto. Smatrajte se upozorenim. Dok ovo pišem, negde tamo u tami gura se sijaset novih sitnih okidača i provokacija. Ova knjiga je primereno obeležena. Sada treba da strahujemo samo još od svih ostalih knjiga i, naravno, od samog života, koji je ogroman, komplikovan i koji vas neće upozoriti pre nego što vas povredi.

Hvala vam što ste došli. Uživajte u ovim zbivanjima koja se nikada nisu dogodila. Kada završite s čitanjem ovih priča, ponovo navucite sopstvenu masku, ali nipošto nemojte zaboraviti da pomognete ostalima.

NIL GEJMEN

U kolibi usred mračne šume, 2014.

Upozorenje o sadržaju